

Divination and Prayer

Parasha Vayetzei

לע"נ חנה בת אברהם דוד הכ"מ

Parashat Shoftim - ch. 19

1 ⁹ When you come to the Land that HASHEM, your God, gives you, you shall not learn to act according to the abominations of those nations. ¹⁰ There shall not be found among you one who causes his son or daughter to pass through the fire, one who practices divinations, an astrologer, one who reads omens, a sorcerer; ¹¹ or an animal charmer, one who inquires of Or or Yidoni, or one who consults the dead. ¹² For anyone who does these is an abomination of HASHEM, and because of these abominations HASHEM, your God, banishes [the nations] from before you. ¹³ You shall be wholehearted with HASHEM, your God. ¹⁴ For these nations that you are possessing — they hearkened to astrologers and diviners; but as for you — not so has HASHEM, your God, given for you.

2 13. תמים תהיה — You shall be wholehearted. Despite the means that are available to idolaters to inquire into the future, you should follow God with perfect faith, without feeling a need to know what will happen (Rashi). If you have wholesome faith in God, all the soothsaying of magicians and prophets will be meaningless to you, because God will reverse any evil tidings against Israel. The proof is from Abraham and Sarah, who were doomed in the course of natural law not to have children together — but God reversed the message of the stars (see Genesis 15:5). If so, Israel needed no sorcery, only wholehearted obedience to God (Or HaChaim).

3 ¹⁹ Laban had gone to shear his sheep, and Rachel stole the teraphim that belonged to her father. ²⁰ Jacob deceived Laban the Aramean by not telling him that he was fleeing.

19. ונתגב רחל את התרפים אשר לאביה — And Rachel stole the teraphim that belonged to her father. The teraphim were idols, and Rachel took them to keep Laban from idol worship (Rashi). The Torah records this episode because her intentions were noble (Midrash).

4 ³³ Laban came into Jacob's tent, and into Leah's tent, and into the tent of the two maidservants, but he found nothing. When he had left Leah's tent, he came into Rachel's tent. ³⁴ Now Rachel had taken the teraphim, put them into the camel's packsaddle and sat on them. Laban rummaged through the whole tent, but found nothing. ³⁵ She said to her father, "Let not my lord find it annoying that I cannot rise up before you, for the way of women is upon me." Thus he searched but did not find the teraphim.

8 על פי דברים אלו נוכל להבין מדוע התורה מכנה את העיז בשם "תרפים". המלה תרפים נגזרת מלשון "רפיון" (מבואר ברמב"ן [בראשית ל"א י"ט]) ש"תרפים" נגזר מלשון רפה ידיים, כמ"ש [שמות ה' י"ז]: "נרפים אתם נרפיים". הדבר נפלא למתבונן, עצם יצירת התרפים היתה בדרך של הרפיה וכמבואר בזוהר (קס"ד ע"א), שעל כן נקראים הם כך, וז"ל (מתורגם): "למה נקראים הם תרפים? לפי שמחזיקים בהם בשעה ידועה ובשעה ידועה מסלקים היד מהם כמ"ש 'הרף ידך' ". ע"כ.

9 הקשר בין עיז לבין רפיון הוא, שכל ענינה של עיז הוא ליצור אשליה כאילו המאורעות מתרחשים באופן של רפיון - בדרך ממילא ובכוח הנסיבות הקיימות. לעומת זאת המתורגם מתפסה זו הנקראת "תרפים", הרי הוא מאמין כי העתיד אינו המשך המוכרח להתרחש כתוצאה מההווה הקיים, אלא תלוי ועומד ברצונו של ה' יתברך שמו. וזהו הגנות והקלקול הגדול של התרפים שהם גורמים לאדם להתרפות מלבטוח במחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, ולהתרפות מעבודת ה' ואף לטמא את מעשיו (תרפים מלשון טומאה כמבואר לעיל), כמ"ש הרמב"ן [בראשית ל"א י"ט]: "והנה יעשו אותם [התרפים] קטני אמנה להם לאלוהים, לא ישאלו בשם הנכבד ולא יתפללו אליו, רק כל מעשיהם בקסמים אשר יגידו להם התרפים".

6 מנחם י"ט - 168 כדי להבין עומק ענין התרפים עלינו להתבונן קודם בשורש ענין עבודה זרה בכלל. אותה מערכת הנקראת "עבודה זרה" ענינה לשעבד את כל מהלכי החיים לבחינת "יעול" כמנהגו נוהגיו, למערכת של סיבה ומסובב. מי שחי במערכת זו חושב שכל מה שיתרחש בעתיד כבר נמצא בעולם בבחינת סיבה, והוא יתגשש ממילא כאשר המסובב יצא לפועל מכוח סיבתו. עובדי העיז מדמים כי העולם פועל ללא השגחה והכוונה, אלא כפי ש"מתגלגלים" הדברים מאליהם. לדעתם, האדם מרוויח או מפסיד, מצליח או נכשל - אך באופן מקרי, כתוצאה מסיבות קרות ויבשות שהתרחשו בעולם. תפיסה זו גורמת לאדם להפריד "מדביקותו בקב"ה, כי בהיות כל עתידו מובטח וידוע מראש, אין הוא רואה צורך להתאמץ בתפילה ובמעשים טובים כדי לזכות ביעתיד, הוא רק יתאמץ להשיג סיבה שתביא לו את מבוקשו.

7 התרפים עבור לבן היו סמל לשיטת חיים כפרנית נטולת כל שמץ של אמונה. הסיבה שהעדרות העיז כל כך הפריעה ללבן היא, שאדם שהורגל לחיות את חייו בדרך סיבה ומסובב - באופן שעתידו תמיד ידוע לו מראש, קשה לו מאוד להסתגל למצב שעתידו מעורפל ולא ידוע. לבן לא היה מוכן לחיות כעיוור באפילה, הוא רצה "לשלוט על חייו" ולדעת מה עומד לקרות לו בעתיד. בואת הרגיש שאין הוא מסור ביד כוח עליון טמיר ונעלם, ואת זאת השיג על ידי התרפים שהגידו לו עתידות. ואכן זו גופא היתה נגמת רחל הצדקת - לעקור התפיסה זו מבית אביה, ולפתוח פתח לבטחון וחסיון בהקב"ה.

But when we go into this more deeply we must face the following question. It must be admitted that we have no answer to the question of why the effect follows the cause. All we know is that this is what invariably happens. Would it not be valid to say that this is a constant miracle — which we happen to have gotten used to?

Let us imagine that we saw a dead person laid to rest in his grave. The body decomposes and turns to dust. Then slowly, from the depths of the grave, something begins to grow. We see something like a human body forming and protruding above the ground. Eventually the earth is thrust aside and a complete, living human being shakes himself free of the earth and emerges from the grave. What would we say? We would be absolutely sure that we had witnessed the great miracle of the resurrection of a dead person. But then why do we not see the same miracle in the growth of a seed, which likewise is sown in the earth and rots away, until a new shoot comes forth out of the rotting material? Why should not this event, too, be considered a resurrection of the dead? In fact it is. The only difference is that we are used to the resurrection of seeds but we are not used to the resurrection of people. If the situation were reversed, we would call the resurrection of bodies "nature" and the resurrection of seeds "miracle."

12

If we wish to know where we stand in relation to these four levels, we should notice how we talk and how we think. If we see someone outstandingly successful in business our first thought is to explain it in terms of natural causes. We say, "Yes, he is very capable and he knows his business through and through; he has a lot of drive, etc., etc." Or if we see a certain army gain a victory, our first thought is: "Yes, this army is extremely powerful, it has many of the best weapons; the general is very experienced, he is a top strategist, he has guts and determination, etc., etc." This means that we are still at the lowest level. We still belong to those who think that "the power of our hand" gets results.

But the verse¹⁴ insists: "It is not the wise who have bread, nor the intelligent who have riches, nor the mighty who win the battles." If we are really so strong in our faith why do we think and speak on natural lines? If we ask ourselves this question, our reply is: "Yes, of course we know that Hashem is the source of everything, but it's easier to discuss details the way other people speak, the way they write in their newspapers, etc." But let us ask ourselves this question: "Have you ever heard anyone say 'Let's talk to each other like lunatics'?"¹⁵

11

The truth is that there is no essential difference between the natural and the miraculous. Everything that occurs is a miracle. The world has no other cause but the will of Hashem. His deeds and His conduct of the world are the immediate consequence of His will. What He wills comes into being without need of any intermediary. We call God's act a "miracle" when He wills an occurrence which is novel and unfamiliar to us and which consequently makes us aware of the hand of God. We call God's acts "nature" when He wills that certain events should occur in a recognizable pattern with which we become familiar. This familiarity presents us with a challenge. We can choose to recognize that these events too have as their sole and immediate cause the unfettered will of Hashem. Or we can imagine that Hashem has delegated certain powers to "Nature," and that within the realm of Nature man too has the ability to influence events by the process of cause and effect. The whole concept of "nature" is thus nothing but a test for the human being. Nature has no objective existence; it is merely an illusion which gives man a choice to exercise his free will: to err, or to choose the truth.

13

We have to do some hard thinking. We must search for ways and means to strengthen emuna in our hearts. First we have to learn, at least, that all causes come from Hashem. He is the writer who holds the pen; what looks to us like a cause is in reality an effect. If someone is successful this is not because he is clever; Hashem wanted him to succeed and therefore gave him cleverness. General X did not win the battle because of his strategic brilliance; it was first decided that he should win, and in consequence of this he was granted brilliance. When it is no longer necessary for that particular person to succeed or for that particular general to win, they will no longer do so. We shall then say that, strangely enough, their business flair or strategic brilliance seems to have deserted them.

14

Worldmask - R. Katz - pg 52

But for those at the fourth level, miracles do not occur because they would be disastrous for us. The reason is this: what would be the response of this generation if we were to witness a miraculous phenomenon? Most of us would respond by trying to find a natural explanation for it. And we would be held most culpable for that: if one lives within the darkness of an entirely natural-seeming world and fails to see the Divine Presence within it, one may be excused. But if one is shown that Presence and then refuses to see, that is inexcusable. When a generation is so insensitive to the spiritual that anything refined, anything higher, is made coarse and crude, then miracles are worse than wasted. Hashem is forced, as it were, to withhold Himself from revealing Himself to us because we would refuse to see! We prevent Him from manifesting; we effectively reject a relationship with Him before it can begin.

We do not merit miracles and we cannot be reached by means of miracles. We would not gain faith from miracles; but we certainly do not gain faith by their absence - those who would break even miracles down to natural proportions will certainly not elevate the natural to the miraculous! So what is left? How is Hashem to reach us, how does He make it possible for us to break through the façade of the physical? How can He sensitize people who have faith in the natural?

16

The answer is that He breaks the natural chain of cause-and-effect in our affairs in order to destroy our faith in it. The process is this: a person tends to believe that cause leads to effect; let us say, for example, that hard work yields success in earning a living. Every time this appears to occur, a person becomes less sensitive to the idea that Hashem is the real and immediate cause of that success, and therefore Hashem lets such a person make a proper and adequate effort which should yield handsome rewards and then He causes that effort to fail! The most perfectly conceived and executed business plan may fail miserably in order to teach that there is no real cause-and-effect in this area of human endeavor.

19 מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד; אלא אם יעשה המצוה - יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם - יכריתנו ענשו: הכל בגזירת עליון (רמב"ן, סוף בא).

אין מקרה בעולם. כל מאורע בא בגזירת עליון. כאן המקום לברר לעצמנו ענין ההשגחה העליונה.

- א. חוקי הטבע קבועים וקיימים מאז מעשה בראשית. אין הקב"ה יוצר כל רגע מחדש את החוק של משיכת כדור הארץ, לפיו נופל כל דבר למטה, לארץ, ולא למעלה, וכן כל שאר חוקי הטבע.
- ב. החיות והקיום של כל הנבראים הוא שפע אלקי המתחדש כל רגע ורגע ממש בגדר בריאת יש מאין. כל עוד שהקב"ה רוצה בחיים וקיום, שפע זה יורד על הנברא.
- ג. הקב"ה יודע מכל תנועה קלה שבקלות של כל נברא בכל רגע ממש. אם עלה נושר מהעץ - הקב"ה יודע מזה, והוא, כי הוא ית' ממלא את כל העולם כולו כמו שהנשמה ממלאה את כל הגוף ולית אתר פנוי מיניה. אתה ידעת שבתי קומי, בנתה לרעי מרחוק" (תהלים קלט). וידיעתו ית' היא נצחית וקיימת לעולמים.
- ד. הקב"ה מנהיג את עולמו. הוא ית' רוצה בקיום העולם וחושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נידח (ש"ב יד, יד), והנהגה היא בדרך שחר ועונש, כדברי הרמב"ן הג"ל, והבחירה בידי האדם. בזה יש חילוקים בין דבוק בהשם ובין מי שאינו דבוק.
- ה. הכוונה הכללית של הקב"ה בהנהגת עולמו היא, להביאו לגאולה האחרונה, והחכמה העליונה מצרפת כל המעשים של כל בני אדם שימשו לתכלית זאת. גם רשעת הרשע משמשת בעל-כרחו בדרך הנסתרת מהבנתנו לקרב הגאולה. (הענין מתברר בהרחבה בדעת תבונות).
- ו. אלה הם בקיצור נמרץ דרכי ההשגחה העליונה. עלינו להתלמד, להאמין ולראות השגחתו והנהגתו ית' בכל מאורע: חיים ומות, בריאות ומחלה, ילדים ועקריות רח"ל, השתדלות מוצלחת והשתדלות בלתי-מוצלחת. אולם, יש בזה מקום להיזהר שלא לערבב את התחומים: תחום ההשגחה העליונה ותחום חייבנו להשתמש בשכלנו להכריע במעשינו. לדוגמה: הנפגש עם בת לשם שידוך מוכרת להכריע בשכלו והרגשותו אם היא מתאימה לו, ואין לו לצפות לסימן מאת ההשגחה העליונה אם היא רוצה בשידוך זה אם לא. הרי לזה נתן לו הקב"ה את השכל שהוא יוכל להכריע בעניניו!

17

A prodigious effort may be expended to achieve a particular result and yield no fruits. When things go wrong a person should stop and ask what message is being communicated - why are such strenuous efforts ending in failure? It could be that Hashem is teaching him not to become overconfident in his own independent abilities. Failure could be the greatest gift - the gift of opened eyes.

A sensitive person will understand this and be sensitized further. When an unexpected and unnatural failure occurs, the correct attitude should be based on the realization that there is a message here: the natural is being disrupted in order to show that it is not independently reliable. This is one of the methods of helping us generate increased emuna when miracles cannot be employed; when it would not help to override the natural, the natural is broken.

18

בעולם בעוצמה רבה. גם בן דורנו רגיל לחפש תמיד לכל מקרה את הגורם הסיבתי. הוא אינו מרגיש ש'לו עד שהוא מלביש את הנסיבות במהלך של סיבה ומסובב. הוא תופס תמיד את ענין העתיד כהווה מתמשך, עתיד במערכת של תרפים, עתיד שמתהווה באופן של רפיון ובדרך ממילא. בן דורנו נושא את עינו תדיר לאותם "תרפים" - סקרים ופרשנויות למיניהם החוזים את העתיד ומפרשים את ההווה באופן של סיבה ומסובב. מלחמה ושלוש, בחירות, כלכלה ואף גשמים - הכל צפוי מראש כביכול, והכל מוסבר "היטב" במהלך טבעי של גורם ותוצאה.

אך כל הדברים הללו אינם אלא אשלית שוא. המתבונן בשכל ישר יוכל להפריך אותן אשליות מינייה וביה. האמת תורה דרכה כי רוב אותן תחזיות הוכחו כבלתי אמיתות. בכל הדורות התקיים העם היהודי תמיד בבחינה של חיודש. אין שום מהלך טבעי שיכול להסביר את סוד קיומנו. עלינו להתרומם מנתיבות ע"ז - לחקור אחרי עתידות, עלינו לצעוד בדרך שהורו לנו חז"ל (מבואר ברשי"י - דברים י"ח י"ג): "יתהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות". נשנן לעצמנו תמיד (נשנן) דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע, ומנהגו של עולם" (רמב"ן שמות י"ג ט"ז). ועל כן נישא עינינו לעילת כל העילות וסיבת כל הסיבות ונשמור על אותן קשר של ידידות - כי אין עוד מלבדו יתברך, ובשכר זאת נזכה לקיום על טבעי המשתייך למערכת הימחרי.

21

תקיפה עלינו הכרעת החוה"ל בענין זה, שכתב:

"הנבון, שנעשה מעשה מי שיאמין, כי המעשים מונחים לאדם, יגמול וייענש עליהם, ונשתדל בכל אשר יועילנו אצל הבורא בשני העולמים, ונבטח באלקים בטחון מי שהתברר אצלו, כי ממשלת כל המעשים והתנועות והתועלת והנוק בגזירת ה' ורשותו ובמאמרו, וכי לא ית' הטענה הניצחת על האדם, ואין טענה לאדם על האלקים ית'" (שער עבודת האלקים פ"ח).

הרי אנחנו חייבים לעשות ולהתנהג כפי הכרעת עומק שכלנו ועם זאת עלינו לדעת כי התועלת והנוק, ההצלחה ואי-ההצלחה הן רק בידי השי"ת. ההתלמדות לתעשה בענין האמונה בהשגחה העליונה היא, שנתרגל בכל יום, כשאנו שומעים או קוראים על מאורעות שקרו, לטוב או למוטב, שנתעורר מיד לדעת כי מאת השם היה הדבר שהוא ית' הטוב והמטיב והוא דיין האמת. ויש להתעורר בזה כמה פעמים ביום ובתחילת סדר לימוד המוסר יש לזכור ולעין אם אמנם התלמדנו בזה במשך היום.

ממשיכים אנו קו זה הלאה בע"ה. הגרי"א מבאר שרחל לא שקרה במה שאמרה לאביה (בראשית ל"א ל"ח): "כי לא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים ליי, שכן כוונה לרמוז כי יש אצלה עבודה זרה המטמאת כטומאת נידה. יש בזה ביאור נפלא, נשתדל להבהיר. מנפלאות סודות לשון קדשנו שאיבר ההולדה הנקרא 'רְחִים' יש בו גם אותיות 'מחרי' (בהיפוך האותיות). משמעות הדבר, שהרחם מורה על אותה בחינה הנקראת 'מחרי', בחינת המורה על התחדשות הויה שאינה המשך ותוצאה של היום. בחינת ההתחדשות מורגשת ביותר בהוצרות האדם - יצור חדש שאינו מושפע מכל מקרי העבר.

ה"ניידות" מצד שני מורה על ביטול אותו מושג של 'מחרי'. שהרי הניידות באה כאשר מופקע מהרחם הכוח ליצור יצירה חדשה. לפיכך נידות מקבילה לעבודה זרה, כי ענינם אחד - להלביש את הבחינה הנקראת 'היום' על המערכת הקיימת, ולהפקיע ממנה מימד של 'מחרי', מימד של חידוש, מימד שמעבר לגדרים של סיבה ומסובב - 'מחרי נקי שאינו מהווה המשך של ה'היום'. ועל זה נופא רמזה רחל - 'כי דרך נשים ליי, ודוק.

ביאור הדברים הוא: יסוד אמונתנו הוא שאין עוד מלבדו יתברך, אין שום כוח בעולם היוצא מאחדותו יתברך שמו. כלומר, אין כח בעולם הפועל באופן נפרד ובלתי תלוי במערכת הכללית המושגת על ידי הבורא. כל הכוחות הפועלים בעולם, כל המלכים השליטים והמנהיגים, הם שליחי הבורא הפועלים מכוחו ועפ"י השגחתו.

התבטלות כדי למצוא חן בעיני שליטי הרשע ועוקרי הדת. שהרי התנהגות זו נראית כסותרת את האמונה בשלטון הבלעדית של הקב"ה. אכן ישנן תקופות אשר על פי הוראת חז"ל עלינו להראות פנים של אי התגרות בכוחות השולטים הגלויים, כמו שאומרים חז"ל (ברכות ז' ע"ב) "אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתנחם בו שנאמר יחילו (יצליחו) דרכיו בכל עת...".

25 הוראה זו נכונה אמנם לגבי כלל האומה, אך ישנם יחידים שבהתאם לדרגתם הגבוהה במידת הביטחון, עומד האיטור להחניף לרשע בתוקפו גם במצבים שכאלה. בכלל יחידים אלו נמנה גם בנימין - בנה של רחל - אשר מעולם לא נכנע לכוחות זרים. ולכן סיבבה ההשגחה העליונה שכהשתחוו השבטים לעשו הרשע, טרם נולד בנימין. וזאת כדי שלא ייאלץ להראות לאותו כוח היוצא מאחדותו יתברך - עשו, ולהצורה חיצונית בלבד פנים של כבוד. וכמו כן מרדכי - אשר היה איש ימיני משבט בנימין - התעצם במידת אביו, ולא קם ולא נאמפני המן אשר עשה עצמו ע"ז.

בנימין - ידיד ה'

26 מיוחד הוא שבט בנימין שנפלה הזכיה בחלקו שבית המקדש יבנה בשטחו. שבת זה אף זכה להקרא בתואר העליון והנשגב - "ידיד ה' " (דברים ל"ג י"ב). ביאור תואר נעלה זה הוא: ישנם שני אופנים של יחסי רעות וחברות. יחס רגיל בין רעים הפועל בדרך של "שמאל דוחה וימין מקרבת" (סוטה מ"ז ע"א). במלים אחרות, התנהגות קבועה של קירבה המלווה בהתנהגות של דחיה לפרקים. אך ישנו סוג חברות הנקרא "ידידות", הנגזר מצירוף המלים 'יד' חברות זו היא עמוקה במיוחד, ופועלת באופן של 'ימין ושמאל (יד יד) מקרבים'. חברות זו קבועה וקיימת, ולא נדחית אפילו לפעמים. ואמנם בנימין דבק בה' בקביעות, ולא התנהג בשום זמן באופן של הסתרת הקשר - 'ומרדכי לא יכרע', ובכך הוא זכה להקרא 'ידיד ה' " ידיד להקב"ה אשר - 'חופף עליו כל היום" (שם) ומראה לו יחס של חברות באופן קבוע וקיים.

אותה מסירות נפש של רחל - שסיכנה את עצמה על מנת לעקור ולשרש את ענין העבודה זרה מבית אביה - עברה בירושה לבניה. על יוסף בכורה נאמר (תהלים מ' ה'): "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו" - יוסף ראה את השגחת ה' בכל, ושם שמים היה שגור על לשונו תדיר (ענין רש"י בראשית מ' כ"ג ודוק). גם בנה הצעיר, בנימין, נקרא 'ידיד ה'" (דברים ל"ג י"ב) על שם דביקותו ובטחונו הגדול בה' יתברך כמו שיתבאר בסמוך.

אומרים חז"ל (ילקוט אסתר תתנ"ד): "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה... אמר לו (המן למרדכי): והרי מצינו אבותיך שהשתחוו לאבותי [שיעקב אבינו השתחוה לעשו] שנאמר וישתחו ארצה שבע פעמים! אמר לו: בנימין אבי במעי אמו היה ולא השתחוה, ואני בן בנו, שנאמר איש ימיני, וכשם שלא כרע אבי כך אני איני כורע ולא משתחוה".

27 ארבע אמהות - אלה האמהות הן יצ"ל 180

"תדע לך שהרי בנימין שחשדו אותו (בענין הגביע) ואין בו, והיו מכין אותו בין כתפיו, מה זכה? שרתה שכינה בחלקו, דכתיב 'לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו ובין כתפיו שכן" (מדרש הגדול).

נראה לבאר את דברי המדרש על פי היסוד שנתבאר לעיל: השבטים סברו שבמצב הקשה אליו הם נקלעו במצרים - כאשר סכנת פיקוח נפש מרחפת על ראשם - אין להתגרות ביוסף העובד כביכול ע"ז. כאשר הם מצאו את הגביע בשקו של בנימין, הם חשדו בו שהוא הולך בדרכי אמו, וכשם שהיא בשעתה גנבה את התרפים מאביה, כך גנב עתה בנה את גביע יוסף. אמרו לו השבטים: "אוי גנב בן גנב", הם התנגדו לאותה שיטה שאינה מתירה להראות סימני התבטלות לעובדי ע"ז בזמן שהשעה משחקת להם. הביטוי להתנגדות זו היה בכך שהשבטים הכו את בנימין "בין כתפיו" - במקום ששתי הידיים מתחברות - כדי להכניע אותה התנהגות הנקראת "ידיד ה' ", התנהגות של ידידות קבועה. למרות שהשבטים טעו בזה, ובנימין אמנם לא גנב את הגביע, בכל אופן היה בנימין צריך להתעצם בגבורה - שלא להתפעל מאותן מכות נאמנות שהיו מכוונות לבטל ממנו את דרגתו. ואכן בנימין לא נכנע כלל, והחזיק בדרגתו על אפס ועל חמתם של השבטים, ובזה התעלה עוד יותר בדרגתו, וזכה "שתשרה השכינה בין כתפיו שנאמר 'חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן'!"

לעומת זאת הקושר את מהלכי החיים שלו להנהגתו יתברך, יתאמץ בתיוקן מעשיו ויתעצם בתפילה כדי להפיק רצונו. יסוד ופינת דתנו היא האמונה שהבריאה כולה נתונה בידיו של בורא העולם. אנחנו מאמינים בני מאמינים שהקב"ה יושב בשמים ומשתמש במקרי הבריאה והתרחשויות הטבע כדי לתת לאיש כמפעלו, לטוב או למוטב. לכן גם כאשר נראה שסיבות טבעיות גרמו להצלחה או לכשלון, אין הסיבות אלא שליחים המבצעים את גזירת המלך, וכן השריש לנו הרמב"ן (שמות י"ג ט"ז): "בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד. אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו, הכל בגזירת עליון!"

Bears
Four Sons

32 Leah conceived and bore a son, and she called his name Reuben, as she had declared, "Because HASHEM has discerned my humiliation, for now my husband will love me."

33 And she conceived again and bore a son and declared, "Because HASHEM has heard that I am unloved, He has given me this one also," and she called his name Simeon.

34 Again she conceived, and bore a son and declared, "This time my husband will become attached to me for I have borne him three sons"; therefore He called his name Levi.

35 She conceived again, and bore a son and declared, "This time let me gratefully praise HASHEM"; therefore she called his name Judah; then she stopped giving birth.

בן השמים - ר' ראובן פ"י

ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעניי (כ"ט) לים ובתרגום יונתן בן עוזיאל כתב שלאה הוסיפה ואמרה: "והיכמא דאית גלי קדם ה' עולבני, היכדין יהיו גלי קדמוי עולביוהו דבני, כד יהון משתעבדין בארעא דמצראי", היינו שמיר עם ההודאה שלה על העבר "כי ראה ה' בעניי", ביקשה על העתיד, שכלל ישראל יזכו בגלות מצרים ל"יורא ה' את סבלותם". וכן תרגם ביונתן בן עוזיאל על הפסוק שלאחר מכן: "ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע ה' וכי" - "והיכדין ישתמע קדמוי קלדוהו דבני, כד יהון משתעבדין במצרים". דכנגד ההודאה על "כי שמע ה'" יזכו בני ישראל במצרים ל"ישמע ה' את נאקתם".

34 ואומרים חז"ל דעל פי דין היתה צריכה לאה אמנו ע"ה ליפול בחלקו של עשו "ועיני לאה רכות" (כ"ט, י"ז) שהיתה בוכה ומתפללת שלא תיפול בחלקו של עשו הרשע (ב"ב קכ"ג) ועיקר תפילתה ודמעות שליש שהורידה היה כדי לא ליפול בחלקו של עשו הרשע, ואף לא העלתה על דעתה ליפול בחלקו של יעקב דהיה בזה חשש מלהכנס לגבולה של רחל, אולם מכיון שפתחו לה מן השמים פתח, והכניסה הרבה תפילה בפתח זה עד שזכתה להפוך את מדת הדין למדת הרחמים, שאע"פ שיעודה היה להיות ה"אם" של משפחת עשו שעליו כתיב "זאת עשו שנאת" (מלאכי א', ג) ושל עמלק שאין הכסא ושם ה' שלמים כל זמן שהוא קיים, ועל ידי התפילה עברה לקצה אחרון ממש שהיא האם של שבטי י-ה ושל הכהונה ומלכות בית דוד, ומשיח ה' שעל ידו יתוקן העולם ושהוא ישב על כסא ה', וזכתה ליפול בחלקו של יעקב בחיר האבות ואף זכתה לקבורה עמו וזכתה לפעול את ישועת כלל ישראל בימי השעבוד וכנ"ל.

32

ובאמת דכן יסדו לנו חז"ל הק' בתפילה, דיש חיוב הודאה על העבר ובקשה לעתיד. ולכאורה נראה דאין זה מן הנימוס לבקש עוד בקשות נוספות בשעה שבאים להודות על העבר. וכי עם מלך בשר ודם גם כן יתכן לנהוג כך? וכשבאים להודות על מתנות שקיבלו יחד עם זה מבקשים בקשות חדשות? הרי זה ענין תמוה.

33

וביאור הדבר הוא, שבאמת אין אדם יודע, איזה פתח ושער נפתחו לו בשביל לבקש שיוכל להכנס בפתח זה. אולם כשפתחו לאדם שער שזה המחייבו להודאה על העבר, הרי שעי' ההודאה על העבר הוא משאיר את השער פתוח כך שלפי דרך פתח באה התפילה על העתיד, וכל עיקר התפילה הוא שהפתח שנפתח ישאר פתוח, וכך הוא מתנת הקב"ה ושאין זו כמתנת בשר ודם ולא כנימוסים הפשוטים של בני אדם. ומעתה אנו מבינים איך שמיד עם "ראה ה' וגו'" נפתח פתח של "ראית השעבוד", ו"ישמע ה'" נפתח פתח של "שמיעת נאקת בני ישראל" ועל זה התפללה לאה שהפתח ישאר פתוח.

35 והנה, היה מקום לחשוב שרק מי שהמעלות שלו אינן מספיקות הרי הוא צריך לתפילה ומכ"ש מי שצריך לעבור ממצב הפוך. לגמרי כלאה אמנו, הרי הוא צריך לתפילה, אמנם חז"ל אומרים (שמות רבה כ"א, ד) דהכל שווים לתפילה, דבעני כתיב "תפילה לעני כי יעטוף" (תהילים ק"ב) והיינו עני במעשים. ובמשה רבינו העשיר שבועשירים כתיב "תפלה למשה" (תהילים צ) והרי בעבורתם רחוקים הם אחר מהשני כרחוק מזרח ממערב, ומכל מקום לגבי תפילה הם שווים, וכל זה מפני שתפלה אינה תלויה במדרגות של עבודה בתורה, אלא תלויה בלב, ואם הלב הוא שלם בתפלה, זה מה שהשייית רוצה מאתנו. ואם העני יידע על מה לבקש ולבו שלם בתפלתו הרי שיתכן לעבור ממצב של חלקו של רשע לחולקו של צדיק עולמים וחלק בכלל ישראל ובתכלית הבריאה, ורק שצריכים לזה רצון ברור ושלם, וכשהתפלה באה מתוך לב שלם, הרי "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת" - לכל קורא בלי יוצא מהכלל אם רק יקראוהו באמת.

37

ומציאותו של האדם הוא במצב "מתפלל", וכמבואר בגמ' פ"ק דבקי"מ ג' (י"ב) ד"מבעה" זה "אדם" דכתיב "ואם תבעין בעיני" (ישעיה כ"א) ואמר על זה מרן הגה"ה ר' ירוחם וצללה"ה דהוה עיקר מציאותו של האדם בעולם הזה. ובאמת הרי כל אדם אף מי שטובע בהבלי הזמן, הרי כשהוא במצב סכנה כל דהו ואפילו אם זה רק ברמיונו מיד מוצא הוא את עצמו "מתפלל" וזה בלי הכנה מוקדמת, דאין זה מציאות חרשה אצל, אלא דכל הזמן הוא חי חיים פשוטים ולא מוצא את עצמו חוה מתגלה לו על ידי סכנה וכדומה דהוה כל מציאותו של האדם, והוה בעצם המיוחד שבאדם יותר על כל הבריאה, מה שהוא מציאות של "מתפלל".

36 Tehillim Treasury - 186

הקשיבה לקול שוועי מלבי ואלהי בי אליך אֶתְפַּלֵּל.
Hearken to the sound of my prayerful outcry, my King and my God, for it is to You alone that I pray.
(Psalms 5:3)

It is more than obvious that all of us who pray using the standard siddur and liturgy address our prayers directly to God and not to any intermediaries. In light of the Talmud's apparent guarantee, why do so many of our prayers appear to go unanswered?

David himself pondered this question and answered it elsewhere in Tehillim: קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראוהו באמת. *Hearken to all who call upon Him, to all who call upon Him sincerely (Psalms 145:18).* Very often people offer their prayers to God even while their minds are buzzing with all kinds of personal plans, which they imagine will generate success. God does not respond to such a prayer because it is not offered sincerely. Sincere prayer emanates only from the man who recognizes in his heart and mind that everything is in the hands of God; that although man toils, he is only an instrument in the hands of God, Who alone is the source of all success.

The veteran surgeon may approach the operating table with a well-honed scalpel and an extensive background of training and experience, but in his heart he must believe with complete sincerity that it is God Who guides the operation, utilizing the doctor as His tool. When a surgeon — or any other believing person — expresses his absolute faith with an outpouring of sincere prayer to Hashem, he can be sure that God will respond to his supplication with utmost care and consideration.

38 Tehillim Treasury - 174

diversity stalked David from all sides. Pursued by enemies, struck down by sickness, overwhelmed by tragedy, he had no rest from his troubles, yet his response was always the same: Prayer. Prayer was his identity and self-image.

Prayer is nothing less than the complete surrender of one's entire being to the Almighty. When we pray with sincerity, we humbly acknowledge our own inadequacy and affirm our belief in God's omnipotence, in His ability to make all things happen. David, in his position as king of Israel, was obligated to surrender himself even more deeply in prayer than all of his subjects:

Today more than ever, David's example to us as a man of prayer is of critical importance. The tragedy of modern man is that he has lost the capacity to pray. In this much-vaunted "Age of Communication" man has discovered how to communicate with everyone — everyone except God and himself. Despite his ability to make contact with the furthest reaches of the cosmos, despite his appearance of gregariousness as he reaches out to touch the world, he is truly isolated, self-condemned to solitary confinement. Only through genuine prayer, through a reattachment of himself with his Source, can he learn how to liberate his soul and redeem himself.

לכן מחפש את התרפים באוהל יעקב לאה ורחל ואינו מוצא. רחל שמה את התרפים בכר הגמל וישבה עליהם והיא מתנצלת שאינה קמה מפני אביה מפני שדרך נשים לה. ישיבתה של רחל על גבי התרפים בשעה שדרך נשים לה, מורה על טומאת התרפים שהן כטומאתה באותה שעה. רחל התעקשה שלא להשאיר לאביה את התרפים, אך בספר הזוהר מובא שנענשה על כך שציערה את אביה, "שלא זכתה לגדל את בנימין ולא התקיימה איתו אפילו שעה אחת מפני צער אביה, ואף על גב שנתכוונה לטובה". (זוהר ח"א, קס"ו, ע"ב).

וכבר ביארנו דבעבירות שבין אדם לחברו, לא מועלת כונה טובה ואפי' עשה ונתכוין לשם שמים, וכמו שמצינו בפנינה שאמרו חז"ל כי לשם שמים נתכונה, ואעפ"י נענשה באופן חמור כל כך שמתו כל בניה, ככתוב "רכת בנים אומללה", ואעפ"י שפנינה צדקת גמורה היתה, ובודאי הי' קשה לה מאד לצער את חנה, וכל מה שעשתה לא עשתה אלא להביאה לידי תפילה, והי' בכך מסי"ג ממש מצד פנינה, ובכ"ז מה נורא עונשה. וכל כך למה, כי הפוגע בחבירו, יהיו מחשבותיו אשר יהיו, הריהו כמכניס ידו לתוך תבור אש, ואינו הזכונה הטובה יכולה לשנות בזה מאומה, הסכנה שבעבירה בין אדם לחבירו היא כמציאות טבעית, ממש כשם שהאש שורפת בדרך הטבע.

The Torah tells us, *ויאהב גם את רחל מלאה*, [Yaakov] loved Rachel more than Leah (Bereishis 29:30); the implication is that Yaakov indeed loved Leah, but less so than Rachel. On the other hand, the Torah states, *וירא ה' כי שונאה לאה*, Hashem perceived that Leah was disliked. How do we reconcile this contradiction?

Or HaChaim explains that the overt relationship between Yaakov and Leah was certainly one of love and amity. Yet, Hashem, Who peers into the hearts of men, detected a slight antipathy for Leah. One could even say that Yaakov himself was not even conscious of it. This is implied in the expression, *וירא ה'*, and Hashem saw; it was only Hashem who realized that Yaakov's love for Leah was slightly lacking.

Based on Or HaChaim's insight into the subtlety of the lack of total love felt by Yaakov for Leah, let us proceed further. The birth of their third son marked the completion of that relationship between Yaakov and Leah. He was called *לוי* for *לוי איתי*, now *my husband will accompany me* (Bereishis 29:34). This son whose very birth and existence cemented and finalized the love and harmony between Yaakov and Leah was consecrated amongst his fellow Jews. He did not work in Egypt nor did he worship the golden calf. And when the firstborn lost their position of priesthood, it was the Levites who received that calling. The firstborn were originally

chosen to be the priestly caste, for the Almighty had saved them from death in Egypt by a spectacular and miraculous act of Providence. *On the day that I smote all the Egyptian first-born I consecrated them to me* (Bamidbar 8:17).

Why were the Levites chosen? Because their existence marks the addition of yet more שלום in the household of Yaakov.

In a similar vein we find that Rachel gave the name יוסף to her firstborn son saying, *אסף אלקים את חרפתי*, for Hashem has gathered in my shame (Bereishis 30:23). Rashi explains:

מפסוק זה משמע לכאורה, שגם את לאה אהב יעקב, אלא שאת רחל אהב עוד יותר. ואילו להלן (פסוק נ"א) נאמר "וירא ה' כי שונאה לאה", הרי שלא היתה לאה אהובה כלל.

אלא שאותה אות מ' הקודמת לשם 'לאה' במילה 'מלאה' אינה מ"ם היתרון כי אם באה לציון המקור, המקום. כאשר החליפה רחל את מקומה עם לאה, היה הדבר נראה כאילו, חליפה, מסייעת לאביה הרשע ברמאותו, הרי שדוקא אותו מעשה היה עלול להביא לשנאת רחל מצד יעקב אבינו, כיון שהיא נתנה יד לאותו מעשה רמאות שפל. אלא שיעקב, בצידקותו ובמידת האמת שלו, הבין כי לא בה תלוי היה הדבר, שכן גם אם לא היתה מסכימה, כפי שודאי היה, לא היה בידה למנוע את הדבר. אדרבה, צדקת היתה רחל ומסרה את סימניה לאחותה, כדי שלא לביישה (רש"י לפסוק כ"ה), כי כל מעשיה לא היו אלא לשם שמים.

נמצא כי דוקא מאותו מעשה, אשר נראה היה כי צריך להשניא את רחל על יעקב, התעלתה רחל והתאהבה על יעקב עוד יותר. שכן, עתה נתגלתה ברום מעלת מידותיה. זהו גם פשוטן של הדברים: "ויאהב גם את רחל מלאה", היינו שהוסיף בה אהבה מאותו מעשה של לאה.

(חדושי מהר"ל דיסקין עה"ת)